

MARTIN TREFNÝ

PŘEDBĚŽNÁ ZPRÁVA O ZÁCHRANNÉM ARCHEOLOGICKÉM VÝZKUMU NA KOPCI LHOTA, K. Ú. KOCOUROV U MEDVĚDIC V ČESKÉM STŘEDOHOŘÍ

Úvod

Na podzim roku 2018 bylo nahlášeno p. Vágnerem opakovaně narušení výšinné lokality Lhota (571 m) na katastru obce Kocourov, okr. Litoměřice. Po přednesení problému na Komisi severočeské archeologie v Mostě byla domluvena prohlídka lokality a dokumentace stávající situace. Prohlídku provedli dne 31. 1. 2019 O. Kotyza a M. Trefný. Již krátce po vystoupení ze západu na menší vrchol masivu (556 m. n. m.) byl v jednom místě (**obr. 1:1**) zjištěn výkop, který svým charakterem odpovídal zásahu ilegálních hledačů s detektorem kovů. V něm byl nalezen jeden střep z okraje keramické nádoby a jeden střep z těla. Při prohlídce další zóny jižně pod vrcholem hřebene v úrovni místa nálezu dvou keramických zlomků byly až do polohy kde se začíná z hřebene zvedat vlastní hlavní vrchol (571 m) opakovaně lokalizovány větší či menší zóny s odstraněným listím a náznakem kopání. Některé z těchto zón představovaly doklady nelegálních (detektorových?) aktivit. Jiné však mohly dost dobře pocházet od rytí divoké zvěře.

V zóně podél jižního rozhraní vrcholové plošiny na hlavním vrcholu kopce (571 m) a svahu (**obr. 1:2**) bylo objeveno asi deset výkopů různé velikosti. Všechny souvisely s nelegálními výkopy a v nich a v jejich blízkosti se frekventovaně nalézala pravěká keramika někdy značných rozměrů, popř. kameny, které pocházely z místního podloží. Na základě těchto výkopů bylo možno konstatovat opakované narušení archeologických situací pravěkého stáří. Vrstva s nálezy byla mocná asi 15 cm, pod ní se již nacházelo zvětralé podloží. Bylo zřejmé, že nelegální hledači se patrně soustředili na kovové nálezy, neboť četné velké zlomky pravěké keramiky, které nemohly být přehlédnuty, zůstaly na místě.

Na základě prohlídky popsaných situací a charakteru vrcholové plošiny (**obr. 2**), jejíž plocha je odhadována na cca 0,5 ha, bylo konstatováno, že tato rovná plošina, chráněná ze severu, východu a jihu prudkými svahy se suťovými poli, představuje výšinnou lokalitu s četnými doklady nespécifikovaných antropogenních aktivit (prehistorická keramika a zvířecí kosti). Na základě zběžné prohlídky keramiky bylo stanoveno předběžné datování do období únětické kultury, resp. její mladší fáze.

Z důvodů nezbytnosti realizace záchranné archeologické akce byly během podzimu 2019 největší výkopy fotograficky zdokumentovány. Poté byly na vrcholové plošině a těsně pod její hranou provedeny mikrosondáže za

účelem zjištění plošného rozsahu osídlení. Výzkum provedlo Podřípské muzeum v Roudnici nad Labem, kde jsou rovněž nálezy z něj uloženy. Předkládaný příspěvek přináší vyhodnocení tohoto záchranného archeologického výzkumu.

Již před provedením záchranného archeologického výzkumu došlo na popisované lokalitě během několika předchozích let k objevení mnoha náhodných archeologických nálezů. Již v roce 2008 našli J. Šedivý a R. David na vrcholové plošině četné zlomky pravěké keramiky a K. Nepraš zároveň upozornil na skutečnost, že na lokalitě se vyskytuje vegetace indikující lidské osídlení.¹ Nedávno našel P. Poláček na vrcholové plošině velký soubor pravěkých střepů a parohový artefakt. Celý soubor odevzdal do Regionálního muzea v Teplicích. Díky P. Poláčkovi byla získána i fotografie kovové náušnice, nalezené jiným amatérem, která však zmizela v soukromé sbírce.² Z lokality máme k dispozici rovněž železnou dýku, železnou sponu a soubor keramických zlomků, které do Podřípského muzea v Roudnici nad Labem odevzdal J. Mikyňa. Příspěvek se tedy věnuje i některým z uvedených nálezů, které byly získány mimo záchranný archeologický výzkum.

ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM

Archeologický výzkum proběhl během deseti na sebe nenavazujících pracovních dnů, v rozmezí od 1. listopadu do 19. prosince 2019, kdy byl zakončen odbornou komisí, která jeho provedení přímo na lokalitě zhodnotila. Cílem výzkumu bylo ověření charakteru antropogenních aktivit na vrcholové plošině kopce. Dalším cílem bylo získání archeologického materiálu umožňujícího datování těchto aktivit. Posledním cílem byla záchrana movitých archeologických památek, které byly ilegálními hledači zanechány v okolí jednotlivých narušení.

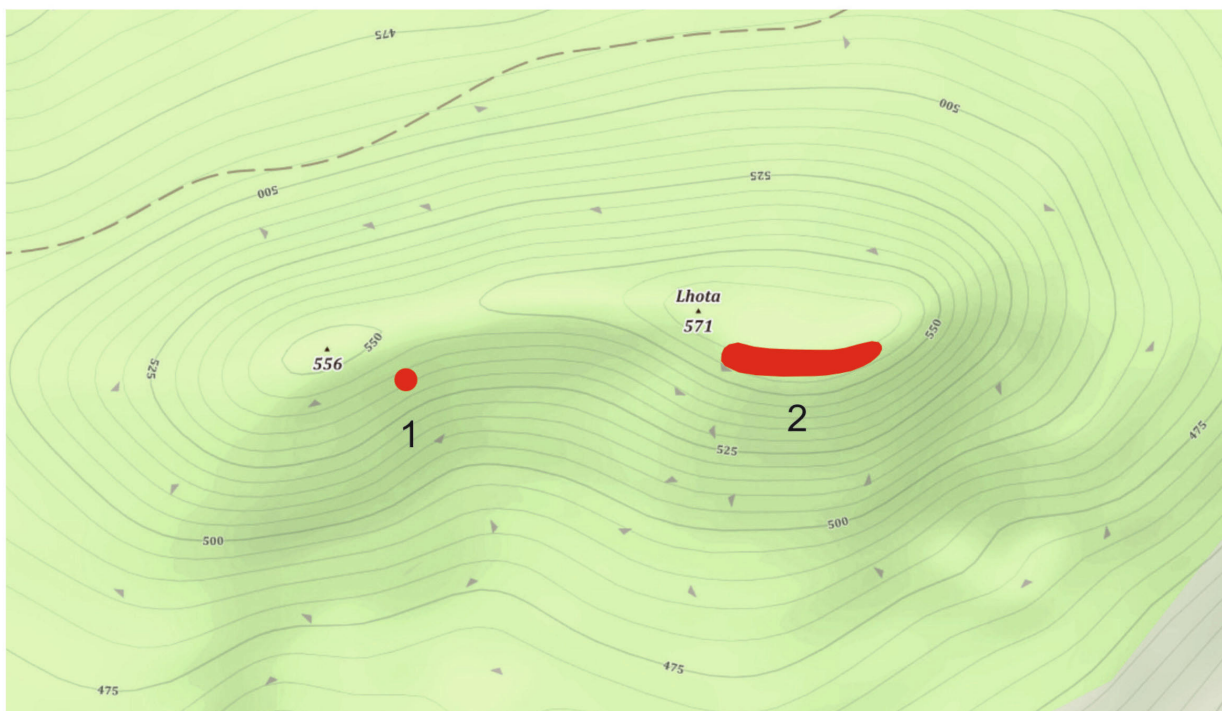
Místo výzkumu bylo z logistického hlediska velmi špatně přístupné a veškerý materiál potřebný k jeho realizaci bylo nutno na vrcholovou plošinu s převýšením cca 100 m manuálně vynášet. Náročnost výzkumu podtrhovala i doba jeho realizace, kdy během jednotlivých dnů běžně padaly vodní či sněhové srážky.

¹ Petr LISSEK, *Kocourov u Medvědic, Zpráva o archeologické akci* (ID AMČR: C-9103479A).

² Za informace děkuji L. Rypkovi.

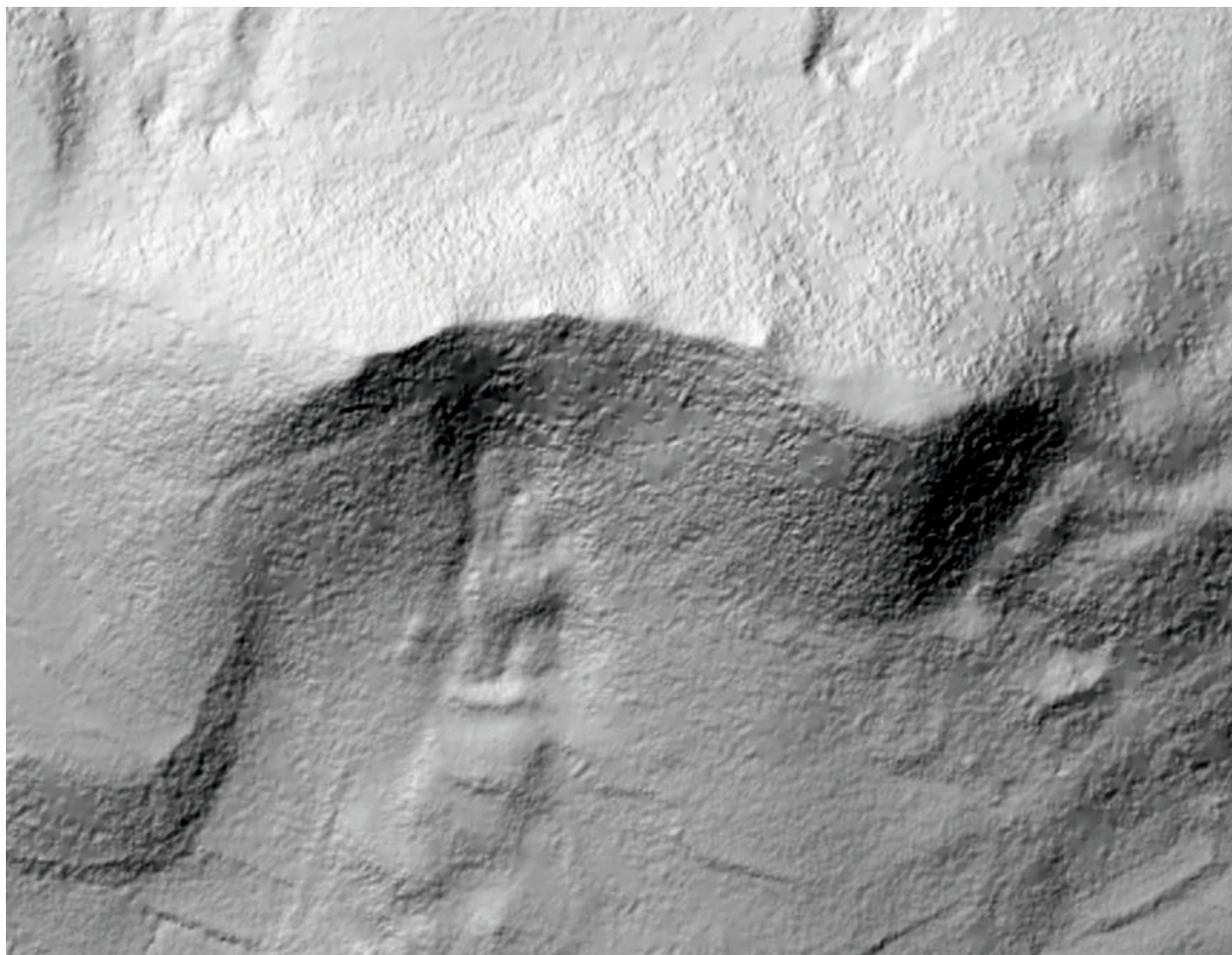

1

2

1) Lhota, k.ú. Kocourov. 1 – poloha lokality vyznačená tečkou; 2 – vyznačení polohy ojedinělého nálezu keramiky (1), zóna častých ilegálných vkopů s častým výskytem pravěké keramiky a zvířecích kostí (2) (podle: www.cuzk.cz, upraveno).

2) Lhota, k.ú. Kocourov. Lokalita v zobrazení LIDAR s jasně patrnou vrcholovou plošinou (podle: www.cuzk.cz).

METODA

Nejprve byla na vyvýšeném místě při jihovýchodním okraji vrcholové plošiny vytyčena sonda I o rozměrech 1 x 1 m (**obr. 3**). Po jejím vybrání bylo zjištěno, že vrstva s archeologickými nálezy nezačíná ihned na povrchu, resp. těsně pod povrchem, ale až v hloubce několika cm. Proto bylo upuštěno od realizace série mikrovrypů, u kterých byla plánována hloubka jen několika centimetrů od povrchu. Namísto toho bylo rozhodnuto o vytyčení zjišťovacích sond o rozměru 1 x 1 m ve dvou dalších místech vrcholové plošiny (sonda II a IV – srov. **obr. 3**), čtvrtá sonda (sonda III) byla položena do jednoho menšího vkopu zanechaného ilegálními hledači na rozhraní vrcholové plošiny a jižního svahu (**obr. 3**). Takto koncipované sondáže přinesly daleko reprezentativnější výsledky, než by v dané stratigrafické situaci přinesly mikrovrypy, které by byly sice realizovány na rozsáhlejší ploše, avšak vertikálně by postihly jen mizivou část archeologického souvrství.

Nadloží bylo odkrýváno mechanickými vrstvami o šířce 10 cm a zároveň s rozlišením přirozených stratigrafických jednotek (SJ). Zemina z jednotlivých stratigrafických jednotek byla ihned po vybrání z původního uložení prosívána, za účelem dokumentace i drobných nálezů, které by lidskému oku

za normálních okolností unikly. Ze všech stratigrafických jednotek byly odebírány vzorky zeminy pro pozdější provedení archeobotanických analýz. Fotograficky byly dokumentovány všechny mechanické vrstvy a závěrečná situace všech sond (**obr. 8**). Kresebně byl pak dokumentován finální stav všech sondáží (půdorys a všechny profily – srov. **obr. 4–7**). V závěru výzkumu byly všechny sondy geodeticky zaměřeny.

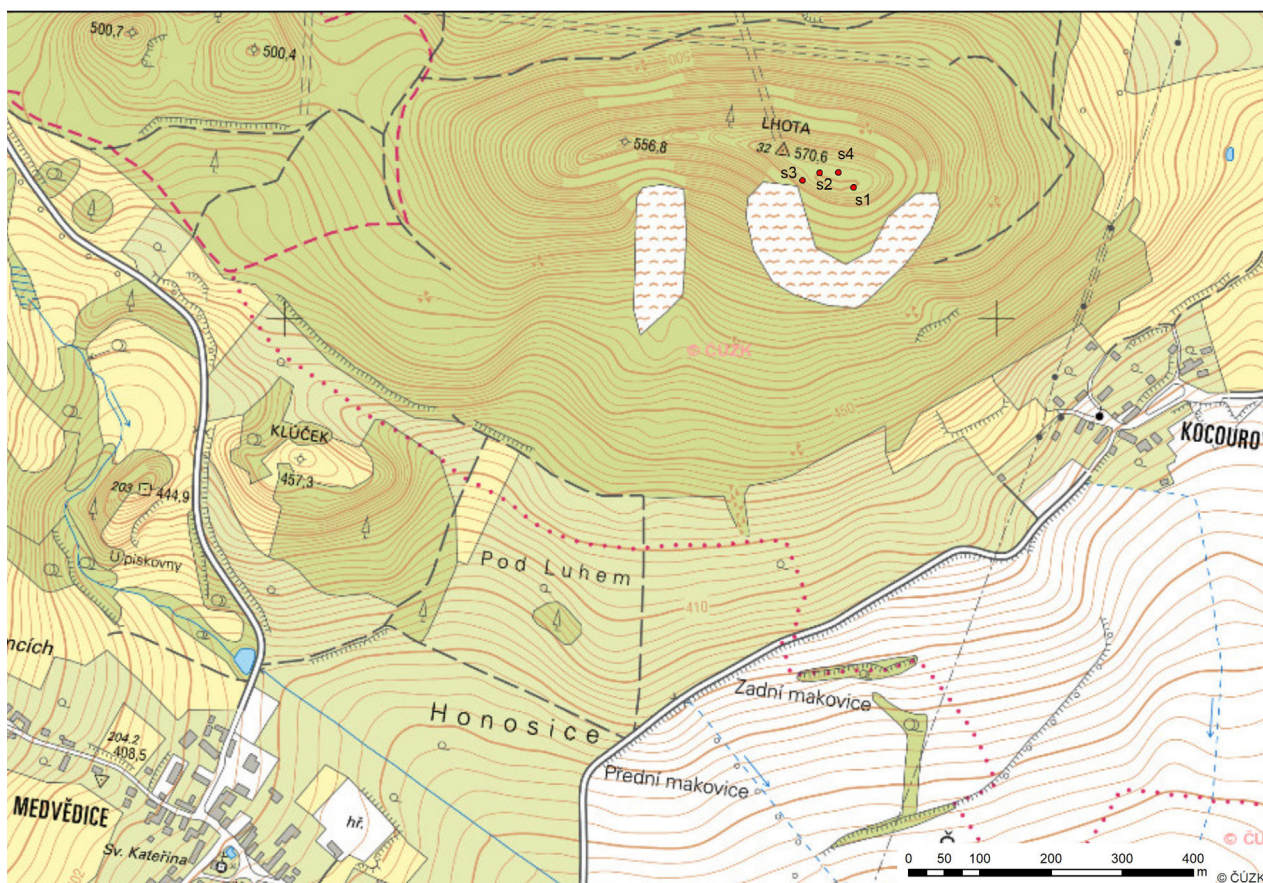
Sonda I

Sonda byla vytyčena při vyvýšeném místě v jihovýchodní části akropole (**obr. 3**). Nadloží se na ploše sondy skládalo ze dvou stratigrafických jednotek. Čedičového podloží zde bylo dosaženo velmi záhy, po odebrání tří mechanických vrstev. Sonda obsahovala relativně četné fragmenty prehistorické keramiky drobných rozměrů a zvířecí kosti (**obr. 4; 8:1**).

100 – lesní hrabanka

101 – černá, hlinitá, kyprá, s občasným výskytem keramických fragmentů (7 ks); datace: zemědělský pravěk; starší–střední doba bronzová (?)

102 – středně hnědá, hlinitokamenitá (80%/20%), středně ulehlá; vrstva masivně prorostlá kořenovými systémy

3) Lhota, k.ú. Kocourov. Poloha sond 1–4. Autor: J. Šály.

vegetace, s výskytem keramických fragmentů (21 ks) a občasným výskytem zvířecích kostí (2 ks); datace: zemědělský pravěk; starší–střední doba bronzová (?)

103 – podloží, olivinický nefelinit, analcimit a leucitit

Sonda II

Sonda o rozměrech 1 x 1 m byla vytyčena v západní části vrcholové plošiny, poblíž geodetického označení hlavního vrcholu (kóta 571). Nadloží bylo v této sondě poněkud mocnější než v sondě I a úroveň podloží bylo dosaženo v pěti mechanických vrstvách. Stratigrafické jednotky prozkoumané v této sondě rovněž obsahovaly značné množství prehistorické keramiky, zvířecích kostí a jednu kamennou zrnotěrku. Velmi významným objevem v této sondě jsou fragmenty mazanice, které naznačují přítomnost kůlových obydlí, jejichž stěny byly mazanicí vymazány. Tento objev má rovněž význam pro předpokládané dlouhodobější osídlení lokality (**obr. 5; 8:2**).

200 – lesní hrabanka

201 – černá, hlinitá, kyprá, s občasným výskytem keramických fragmentů (2 ks); zemědělský pravěk

202 – středně hnědá, hlinitokamenitá (80% / 20%), středně ulehlá; vrstva masivně prorostlá kořenovými systémy vegetace; s výskytem keramických fragmentů (95 ks), mazanice (17 ks) a jedné zrnotěrky; datace zemědělský pravěk; starší – střední doba bronzová (?)

203 – podloží, olivinický nefelinit, analcimit a leucitit

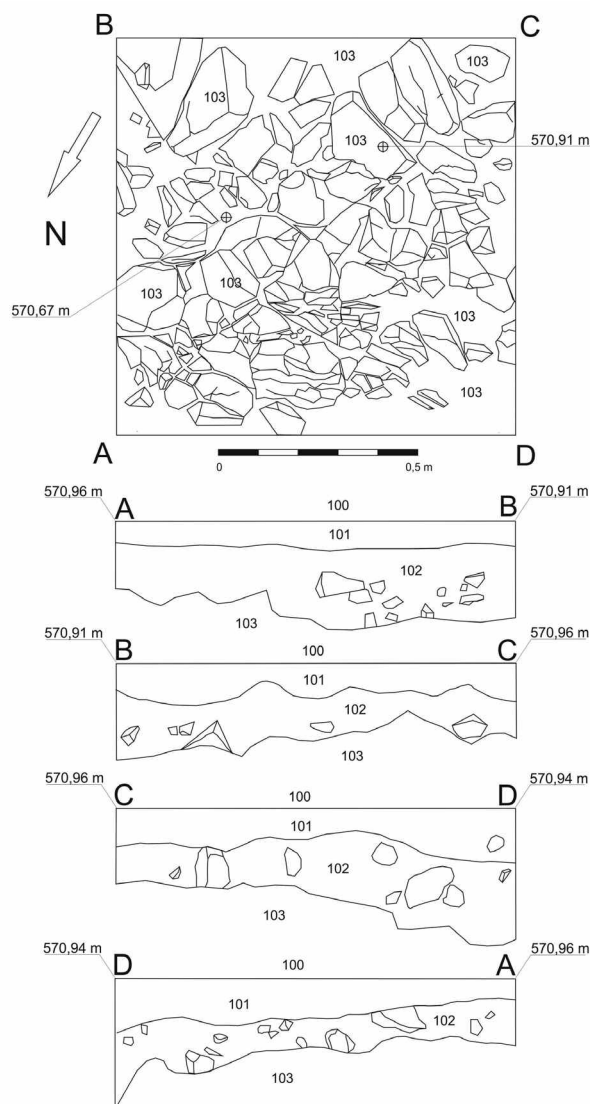
Sonda III

Sonda byla vytyčena v místě nelegálního narušení v jihozápadní části vrcholové plošiny, avšak již pod hranou oddělující plošinu od vlastního svahu. Její rozměr byl 1 x 1,4 m. Nadloží v tomto místě dosahovalo mocnosti zhruba 1,2 m a bylo tvořeno několika více méně rovnoběžnými stratigrafickými jednotkami. Nicméně byla sonda položena v již dříve narušeném místě, proto první zkoumaná mechanická vrstva ležela zhruba 50 cm pod povrchem. Všechny stratigrafické jednotky prozkoumané sondou III obsahovaly značné množství pravěké keramiky, někdy i větších rozměrů a enormní množství zvířecích kostí. Zároveň i zde byly zjištěny fragmenty mazanice indikující existenci kůlových obydlí (**obr. 6; 8:3**).

300 – lesní hrabanka

301 – hnědá, hlinitá, prachovitě konzistence, s velkými kameny (10%), frekventovaným obsahem keramiky (počet zlomků nemohl být zjištěn vzhledem k dřívějšímu narušení, avšak keramika zde byla doložena díky jejímu výskytu v začleštěných částech profilu), vrstva masivně prorostlá kořenovými systémy vegetace

302 – černá, hlinitá, středně ulehlá, s frekventovaným obsahem keramických fragmentů (36 ks), zvířecích kostí (18 ks) a mazanice (7 ks), vrstva masivně prorostlá kořenovými systémy vegetace; datace: starší–střední doba bronzová (ml. unětická–starší mohylová kultura)

4) Lhota, k.ú. Kocourov. Půdorys a profily sondy S I.

303 – světle hnědá, hlinitá, prachovitě konzistence s velkými i menšími kameny (30%), s frekventovaným obsahem keramických fragmentů (163 ks), zvířecích kostí (153 ks) a mazanice (10 ks); datace: starší–střední doba bronzová (ml. unětická–starší mohylová kultura)

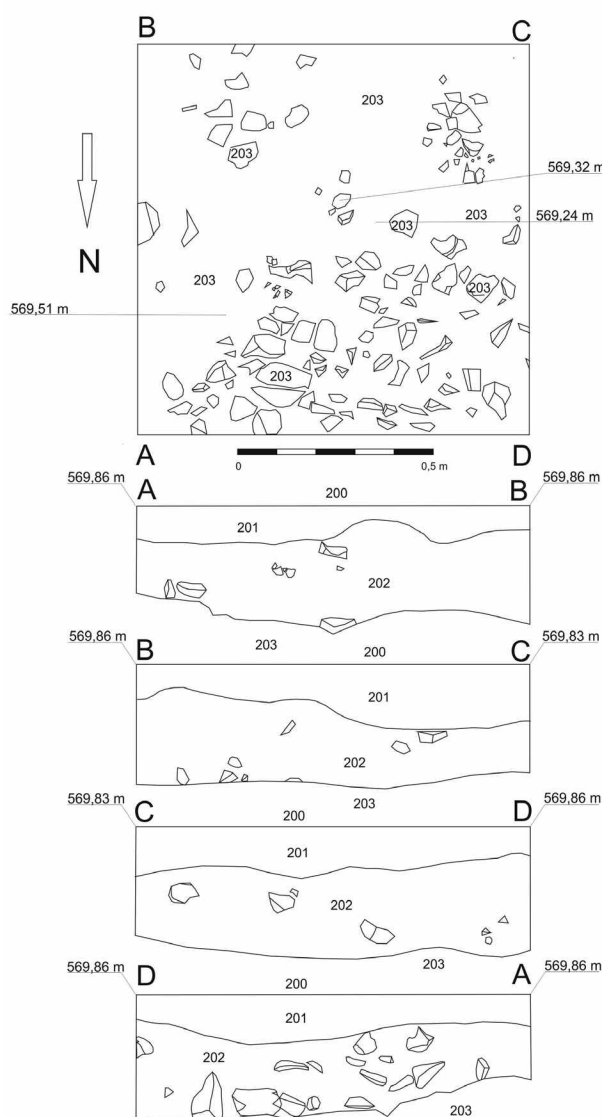
304 – podloží, olivinický nefelinit, analcimit a leucitit

Sonda IV

Sonda IV byla vytyčena mezi sondou I a II blíže k severní hraně vrcholové plošiny. Její rozměr byl 1 x 1 m. Nadloží sondy mělo ze všech sond položených na vrcholové plošině největší mocnost a úroveň podloží byla dosažena v šesti mechanických vrstvách. Stratigrafické jednotky v této sondě obsahovaly pravěkou keramiku, mazanici a zvířecí kosti (obr. 7; 8:4).

400 – lesní hrabanka

401 – černá, hlinitá, kyprá, s frekventovaným výskytem keramických fragmentů (60 ks), zvířecích kostí (16 ks) a zlomky mazanice (2 ks).

5) Lhota, k.ú. Kocourov. Půdorys a profily sondy S II.

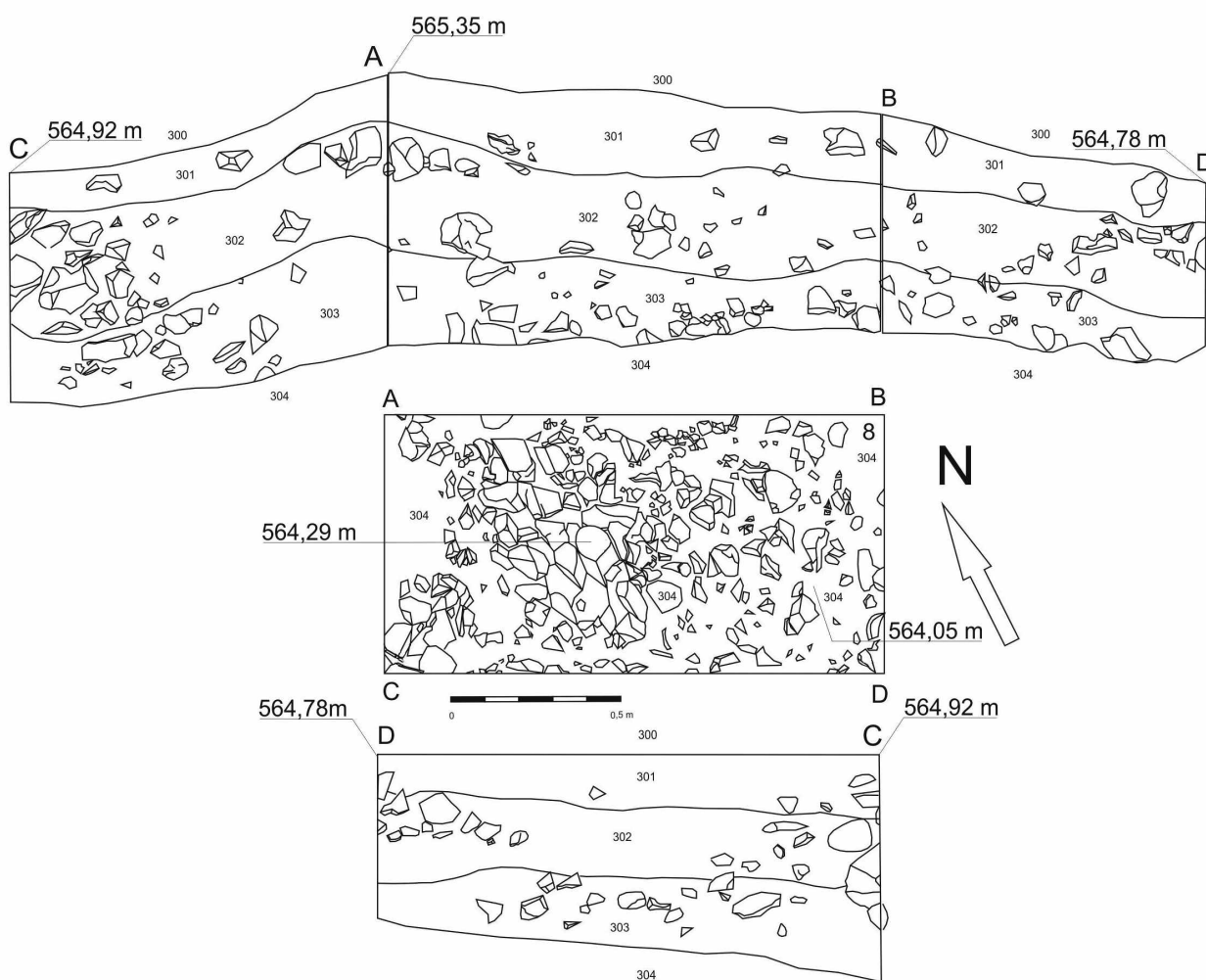
402 – středně hnědá, hlinitokamenitá (80% / 20%), středně ulehká; vrstva masivně prorostlá kořenovými systémy vegetace, s frekventovaným výskytem keramických fragmentů (209 ks), zvířecích kostí (45 ks) a zlomků mazanice (14 ks).

403 – podloží, olivinický nefelinit, analcimit a leucitit

ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZY ZÍSKANÉ ZÁCHRANNÝM VÝZKUMEM A JEJICH CHRONOLOGIE

Nálezy zlomků keramických nádob ze sond I, II a IV jsou reprezentovány především drobným atypickým zlomkovitým materiálem, který není většinou možné přesněji chronologicky specifikovat. Nejvíce tvarově charakteristických zlomků nalézáme v sondě III. Všechny keramické zlomky byly zahrnuty do archeologické podsíbrky Podřípského muzea pod inventurními čísly A 871–A 873.

Několik drobných zlomků naznačuje, že poloha byla využívána již v eneolitu. Zlomek těla nádoby ze SJ 202 v sondě II

6) Lhota, k.ú. Kocourov. Půdorys a profily sondy S III.

s vpichy v podobě krátkých rovných rýžek (**obr. 9:1**) nalézají analogie např. mezi obdobně zdobenou keramikou kultury s nálevkovitými poháry, a to jak ze síremské fáze, tak mladší salzmündské fáze.³ Eneolitického stáří mohou být i dva zlomky z těla nádoby, jejichž vnější povrch je zdrsněn (**obr. 9:2–3**). Jeden pochází ze SJ 101 v sondě I, druhý ze SJ 402 v sondě IV. Chronologické zařazení do eneolitu nelze vyloučit ani u ucha ze stejné stratigrafické jednotky (**obr. 9:4**). Jeho tvar připomíná tzv. tunelovitá ucha, která jsou pro toto období typická.

Nejtypičtější keramika byla nalezena zejména v sondě III, méně v sondě IV. Lze ji přiřadit mladé únětické kultuře s některými znaky indikujícími možný přesah do mohylové kultury střední doby bronzové (prstování, resp. jemu podobné zdrsnění povrchu). Ze zlomků lze rekonstruovat celé tvary, např. plochou mísu s vodorovným, mírně prohnutým okrajem, která byla v sondě III (SJ 303) objevena ve dvou variantách. První má zcela hladký povrch (**obr. 9:5**) a lze ji v Mouchově

členění přiřadit ke keramice 4. fáze.⁴ Velmi obdobná keramika je známá např. z mladoúnětických sídlištních objektů v Praze-Čimicích⁵ nebo z objektů stejného stáří v Praze-Kobylisích.⁶ Druhá varianta této mísy má tělo pod okrajem pokryté hrubým zdrsněním, vzdáleně připomínajícím tzv. prstování (**obr. 9:6**). Shodným typem, řazeným opět k mladšímu období únětické kultury, je např. mísa z Hlízova na Kutnohorsku.⁷

Typické mladoúnětické zdrsnění dále nacházíme na okrajovém zlomku velké soudkovité zásobnicové nádoby (**obr. 9:7**), okraji větší hrncovité nádoby (**obr. 9:8**), zlomku dna a spodní části nádoby (**obr. 9:9**), vše ze SJ 303 v sondě III, zlomku dna a spodní části velké nádoby ze sondy III (**obr. 9:10**) (nálezy ze začišťování profilů sondy) a jednom zlomku z těla

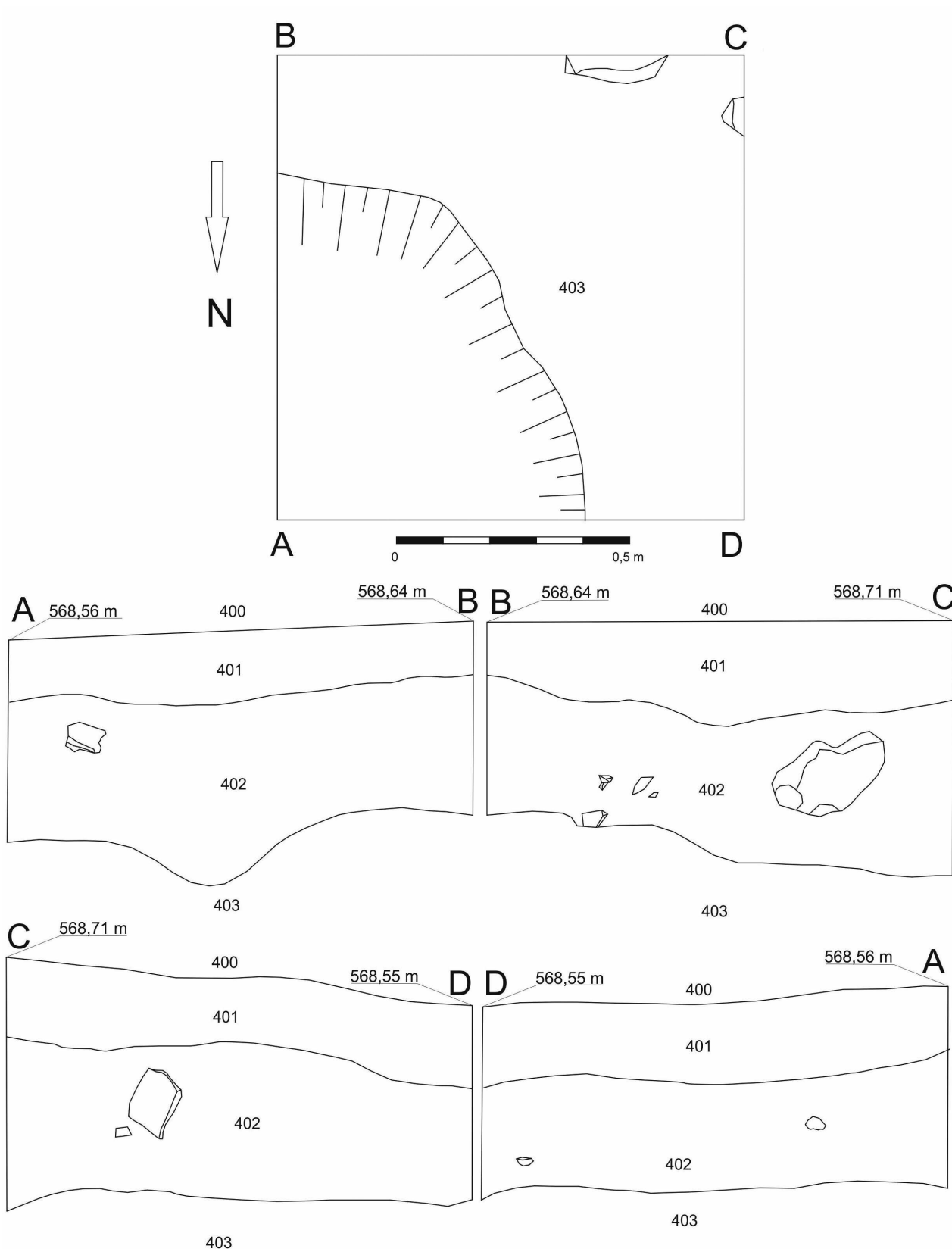
³ Evžen NEUSTUPNÝ a kol., *Archeologie pravěkých Čech 4. Eneolit*, Praha 2008, obr. 23:4, 7.

⁴ Václav MOUCHA, *Nálezy únětické kultury na Lovosicku*, Fontes archaeologici Pragenses 4, Pragae 1961, obr. 6.

⁵ Michal LUTOVSKÝ – Lubor SMEJTEK a kol., *Pravěká Praha*, Praha 2005, s. 427.

⁶ M. LUTOVSKÝ – L. SMEJTEK a kol., *Pravěká Praha*, s. 439.

⁷ Luboš JIRÁK a kol., *Archeologie pravěkých Čech 5, Doba bronzová*, Praha 2008, obr. 19:17.

7) Lhota, k.ú. Kocourov. Půdorys a profily sondy S IV.

ze SJ 402 v sondě IV (**obr. 9: 11**). Jedním zlomkem, opět ze SJ 303 v sondě III, je doloženo zúžené hrdlo nádoby, které je od výdutě odsazeno vodorovnou lištou s nehtovými vrypy (**obr. 9: 12**). Dekorace v podobě těchto lišt je v mladoúnětickém období běžná,⁸ ovšem lze se s ní setkat i na keramice mohylové kultury⁹ nebo během mladší doby bronzové.¹⁰

Další zlomky keramických nádob, které lze rovněž přiřadit mladé únětické kultuře jsou reprezentovány oblými ven vyhnutými okraji, pocházejícími z koflíků, hrnců či džbánů. Jde o nálezy zejména ze SJ 303 v sondě III (**obr. 9: 13–16**). V této stratigrafické jednotce je zastoupen i zlomek nádoby s cibulovitou profilací spodní části těla a odsazeným zúženým hrdlem (**obr. 9: 17**).

Ve SJ 302 v sondě III byl nalezen větší fragment hlubší mísovité nádoby s mírně odsazeným vodorovně vytaženým a oble prohnutým okrajem (**obr. 9: 18**). I tento tvar, který můžeme přiřadit Bartelheimově typu L 2.1, lze běžně nalézt v inventáři únětické keramiky.¹¹

Při výzkumu byly nalezeny také tři keramické zlomky, které mohou indikovat osídlení lokality v mladší či pozdní době bronzové. První zlomek ze SJ 303 v sondě III nese zcela jasně viditelné stopy hřebenování (**obr. 10: 1**). Tento typ úpravy povrchu je typický pro mladší a zejména pozdní dobu bronzovou.¹² Druhý zlomek ze SJ 402 v sondě IV představuje zlomek mísy s esovitě prohnutou stěnou a ven vyhnutým okrajem, který je z vnitřní strany hráněn (**obr. 10: 2**). Také tento typ můžeme běžně nalézt mezi keramikou mladší doby bronzové.¹³ Konečně třetí zlomek nese na hrdle vodorovné prstování a na výduti svíslé (**obr. 10: 3**). Nelze vyloučit že jde o fragment hrncovité nádoby, u nichž je tato kombinace úpravy povrchu v mladší době bronzové běžná.¹⁴

Zajímavým nálezem ze sondy II je kamenná zrnotěrka konkávního profilu o rozměrech 24 x 18 cm, nalezená v SJ 202 (**obr. 10: 4**). Podle předběžného určení je vyrobena z křemenného porfyru.¹⁵ Přestože popisovaná zrnotěrka byla nalezena ve vrstvě, z níž nemáme k dispozici typický keramický materiál, který bychom mohli datovat přesněji než jen do období zemědělského pravěku, nelze vyloučit, že zrnotěrka souvisí se zdejšími osídleními ze starší doby bronzové, neboť zrnotěrky

jsou běžným inventářem únětických sídlišť.¹⁶ Její nález by rovněž indikoval pravděpodobnost delšího osídlení než jen jednorázového využití lokality. Pro úplnost uvedme, že zlomky zrnotěrek byly nalezeny i na výšinné lokalitě Kozí horka na katastru Brozan nad Ohří,¹⁷ kterou zmiňujeme v závěru příspěvku v souvislosti s výšinnými lokalitami na Litoměřicku a Roudnicku s doloženým únětickým osídlením.

DŘÍVĚJŠÍ ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZY Z LOKALITY

Mezi nálezy pocházejícími z aktivit před archeologickým výzkumem má největší význam spirálovitá fasetovaná bronzová náušnice pokrytá fólií patrně ze slitiny vzácných kovů (**obr. 10: 5**). Jde o náušnici náležející typu, jehož původ lze hledat v Karpatské kotlině. Na českém území jde tedy o import. Tyto náušnice mají spirálovitý tvar, mohou či nemusí mít fasetovaný povrch bronzového jádra, povrch je zpravidla potažen elektronovou fólií (slitina zlata a stříbra).

První takový nález byl publikován Jiřím Hralou a pocházel z Břežánek v severozápadních Čechách.¹⁸ Jedním z posledních nálezů uvedeného typu je exemplář nalezený při výzkumu časně laténského sídliště v Kozinci nedaleko Prahy.¹⁹ Jádro této náušnice bylo vyrobeno z lehce fasetované bronzové tyčinky. Povrch byl pokryt elektronovou fólií, stříbro zde bylo zastoupeno přibližně 47–56 % a zlato přibližně 43–52 %. Povrchová elektronová fólie byla přichycena k bronzovému jádru vybíjením.

Význam náušnice z Kozince tkví ve známých a zdokumentovaných nálezových okolnostech, poněvadž byla objevena při regulérním archeologickém výzkumu. Nacházela se v blízkosti časně laténské polozemnice, interpretované jako kovolitecká či kovotepecká dílna.²⁰ Polozemnice měla pravoúhlý půdorys s několika kúlovými jamkami jako pozůstatky dřevěné nosné konstrukce. Z nálezů zde byla zjištěna časně laténská kolkovaná keramika, další typy keramiky typické pro časnou dobu laténskou, kamenné závaží s železným očkem, několik neurčitelných železných artefaktů, drobné slitky bronzů – doklad jeho odlévání, odlévací tyglíky a dvě kovolitecké lopatky. Některé z železných artefaktů byly interpretovány jako kovotepecká kovadlina, průbojník nebo rydlo. Významným nálezem pro interpretaci polozemnice jako kovotepecké dílny byly fragmenty strusky.

Třetí nález náušnice tohoto typu byl učiněn v roce 2010 v Sedleci na Českobudějovicku. Jednalo se o povrchový náhodný

⁸ Srov. L. JIRÁŇ a kol., *Doba bronzová*, obr. 20:21.

⁹ Srov. např. M. LUTOVSKÝ – L. SMEJTEK a kol., *Pravěká Praha*, s. 403, 405; L. JIRÁŇ a kol., *Doba bronzová*, obr. 57.

¹⁰ Srov. L. JIRÁŇ a kol., *Doba bronzová*, obr. 105.

¹¹ Martin BARTELHEIM, *Studein zur böhmischen Aunjetitzer Kultur*, Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie 46, Bonn 1998, Taf. 42.

¹² Jan BOUZEK – Drahomír KOUTECKÝ – Evžen NEUSTUPNÝ, *Knovízské osídlení severozápadních Čech*, Fontes archaeologici Pragenses 10, Pragae 1966, pl. 44:8; L. JIRÁŇ a kol., *Doba bronzová*, s. 191.

¹³ Srov. např. J. BOUZEK – D. KOUTECKÝ – E. NEUSTUPNÝ, *Knovízské osídlení*, Fig. 32:20; Lubor SMEJTEK, *Osídlení z doby bronzové v Kněževsi u Prahy*, Praha 2011, obr. 112:13.

¹⁴ L. SMEJTEK, *Osídlení*, obr. 102, 142–143.

¹⁵ Za určení děkuji K. Novákové.

¹⁶ L. JIRÁŇ a kol., *Doba bronzová*, s. 40.

¹⁷ Oldřich KOTYZA, *Archeologické výzkumy a nálezy litoměřického muzea v letech 1989–2011*, in: Podřipský muzejník 7, 2012, s. 51.

¹⁸ Jiří HRAL, *Skytský nález z Břežánek u Bíliny*, in: Archeologické rozhledy 28, 1976, s. 601–612.

¹⁹ Dana STOLZOVÁ – Lucia ŠULOVÁ, *Nález spirálové náušnice u kovolitecké a kovotepecké dílny v Kozinci, okr. Praha-východ: předběžná zpráva o halštatsko-laténském osídlení*, in: Archeologie ve středních Čechách 15/1, 2011, s. 357, obr. 8:1.

²⁰ D. STOLZOVÁ – L. ŠULOVÁ, *Nález spirálové náušnice*, obr. 3.

1

2

3

4

8) Lhota, k.ú. Kocourov. Situace v sondách po vybrání nadloží. Sonda I (1), sonda II (2), sonda III (3), sonda IV (4).

nález, tedy stejně jako v případě náušnice z Břežánek, opět bez nálezových okolností. Nález byl předán do Jihočeského muzea v Českých Budějovicích.²¹ Přestože i v tomto případě se nejednalo o nález zjištěný archeologickým výzkumem, je známo, že místo nálezů se nachází na ploše sídliště z doby železné a římské.²²

Prozatím poslední nález byl učiněn při výzkumu sídliště ze starší doby železné v Chotýši na Kolínsku.²³ I tato náušnice byla na povrchu opatřena folií ze slitiny zlata a stříbra.

Všechny zmíněné spirálovité náušnice jsou pro české prostředí poměrně netypické, i když narůstající počet může svědčit o skutečnosti, že zde původně nebyly až natolik ojedinělé. Zlaté náušnice pozdně halštatského či časně laténského období jsou v Čechách obvykle reprezentovány hlavně jednoduchými spirálkami ze stočeného drátu, drátěnými kroužky či lodkovitými náušnicemi.²⁴ Naproti tomu typologie spirálovitých náušnic jednoznačně indikuje souvislost s oblastí jihozápadního Slovenska a Maďarska.²⁵ Analogické nálezy jsou na jihozápadoslovenském území známy např. z Chotína, kde se objevuje celkem 43 kusů těchto náušnic, Preseľan nad Ipľom se čtyřmi kusy či Sence, kde byl nalezen jeden kus.²⁶ Obdobné maďarské nálezy reprezentují především exempláře z lokalit Tapiózszele, Sághegy-Czanytelek, nebo Szentés-Vekerzug.²⁷

Kromě výrazné koncentrace tohoto typu náušnic v thrácko-skytské oblasti východně od Dunaje, v horním a středním Potisí a na jihozápadním Slovensku, pokračuje výskyt obdobných typů na Balkánském poloostrově. Zde

je možno zmínit nálezy z lokalit Dalj a Batina v Chorvatsku, Glavanesti v Bukovině nebo Vysokaja Mogila a Čečelievka na Ukrajině,²⁸ ačkoliv tyto nálezy pocházejí z časnějšího chronologického kontextu. Spirálovité náušnice jsou rovněž velmi populární v Řecku nebo dalších částech východního Středomoří, přičemž lze zvažovat vývoj thrácko-skytských typů právě pod vlivem těchto středomořských předloh.²⁹

Řídký výskyt spirálovitých náušnic na území Čech, resp. typologická vazba na nálezy zejména jihozápadoslovenské a maďarské, jasně naznačuje jejich původ. Tyto náušnice tak mohou být interpretovány jako určitý doklad pronikání „jihovýchodní módy“ do českého prostředí během mladší fáze starší doby železné.

S objevením se spirálovité náušnice původem z Karpatské kotliny na vrcholu kopce Lhota v Českém středohoří je možno spojit ještě jednu úvahu. Chronologicky náleží tato náušnice do 6. nebo 5. století př. Kr. Ovšem archeologickým výzkumem realizovaným na povrchu vrcholové plošiny nebyl zjištěn žádný materiál, který bychom mohli do pozdní doby halštatské nebo časně laténské spolehlivě datovat. Uvážíme-li, že jde o produkt nestandardní hodnoty, je otázkou, proč byl tento předmět deponován na vrcholu obtížně přístupného kopce. Nelze samozřejmě vyloučit ztrátu jeho majitelem či majitelkou při pobytu na vrcholu kopce. Ovšem nabízí se i varianta interpretace této náušnice jako obětiny, zanechané zde ve výše zmíněném časovém období, kdy plošina nebyla osídlena, jako dar votivní povahy. Funkce obtížně přístupných vrcholů v Českém středohoří coby obětišť je konec konců zvažována i v případě ostatních pro sídlení nepříliš vhodných vrcholů, např. nedalekého Ostrého,³⁰ Kletečné³¹ nebo vrchu Borče, z nějž známe eneolitický depot pazourkových čepelí³² a dalších. Kultovní význam posledně jmenovaného místa je rovněž umocněn známými mikroexhalacemi způsobujícími, že zde zejména v zimě stoupá z trhlin na vrcholu kopce v podobě páry teplý vzduch, vycházející z nitra hory.

Dalším významným nálezem, který byl na lokalitě učiněn ještě před archeologickým výzkumem, je parohový předmět s otvorem (**obr. 10:6**). Je otázkou, zdali by měl být interpretován jako mlat s otvorem pro topůrko nebo postranice udidla

²¹ Jan JOHN – IVO ŠTĚPÁNEK, *Nález spirálové náušnice z přelomu starší a mladší doby železné na lokalitě Sedlec (okr. České Budějovice)*, in: Archeologické výzkumy v jižních Čechách 25, 2012, s. 243–247.

²² Pavel BRICHÁČEK – Peter BRAUN – Lubomír KOŠNAR, *Předběžná zpráva o výzkumu v Sedlci (okr. České Budějovice) v letech 1980–1987*, in: Archeologické rozhledy 43, 1991, s. 436–446.

²³ Zdeněk BENEŠ – Viktoria ČISTÁKOVÁ, *Objekty ze starší doby železné z Chotýše, okr. Kolín a spirálovité záušnice „skytského“ původu ve střední a východní Evropě*, in: Miroslav Popelka – Renáta Šmidtová – Pavel Burgert – Jan Jílek (edd.), *Sborník k 80. narozeninám V. Vokolka*, Praehistorie 33/1–2, 2016, Praha, obr. 12.

²⁴ Srov. Natalie VENČLOVÁ a kol., *Archeologie pravěkých Čech 6, Doba halštatská*, Praha 2008, obr. 86.

²⁵ Zcela vyloučit nelze ani souvislost s územím Moravy, kde jsou tyto náušnice zastoupeny výrazně více než v Čechách, srov. Jaroslav BARTÍK a kol., *The Vekerzug and other eastern cultures in the Czech Republic*, in: *Archaeologica Brunensia* 22, 2017, s. 27–69.

²⁶ Mikuláš DUŠEK, *Skytské birituálne pohrebisko v Chotíne na Slovensku*, in: *Archeologické rozhledy* 5, 1953, s. 153–157; Mikuláš DUŠEK, *Thrakisches Gräberfeld der Hallstattzeit in Chotín*, Bratislava 1966; Anita KOZUBOVÁ, *Pohrebiská vekerzugskej kultúry v Chotíne na juhozápadnom Slovensku*, Bratislava 2013; Gejza BALÁŠA, *Skytske pohrebisko v Preseľanoch nad Ipľom, okr. Šahy*, in: *Slovenská archeológia* 7, 1959, s. 87–98; Magda PICHLEROVÁ, *Skytsko-halštatské pohrebisko v Senci*, in: *Zborník Slovenského národného múzea* 56, 1962, s. 70–84.

²⁷ Mihály PÁRDUCZ, *Le cimetièr hallstattien de Szentés-Vekerzug III*, in: *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 6, 1955, s. 1–22; Mihály PÁRDUCZ, *The Scythian Age cemetery at Tapiózszele*, in: *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 18, 1966, 35–91; Mihály PÁRDUCZ, *Die charakteristischen skythischen Funde aus dem Karpatenbecken und die damit verbundenen ethnischen Fragen*, in: *Symposium zu Problemen der jüngeren Hallstattzeit in Mitteleuropa*, Bratislava 1974, s. 311–336.

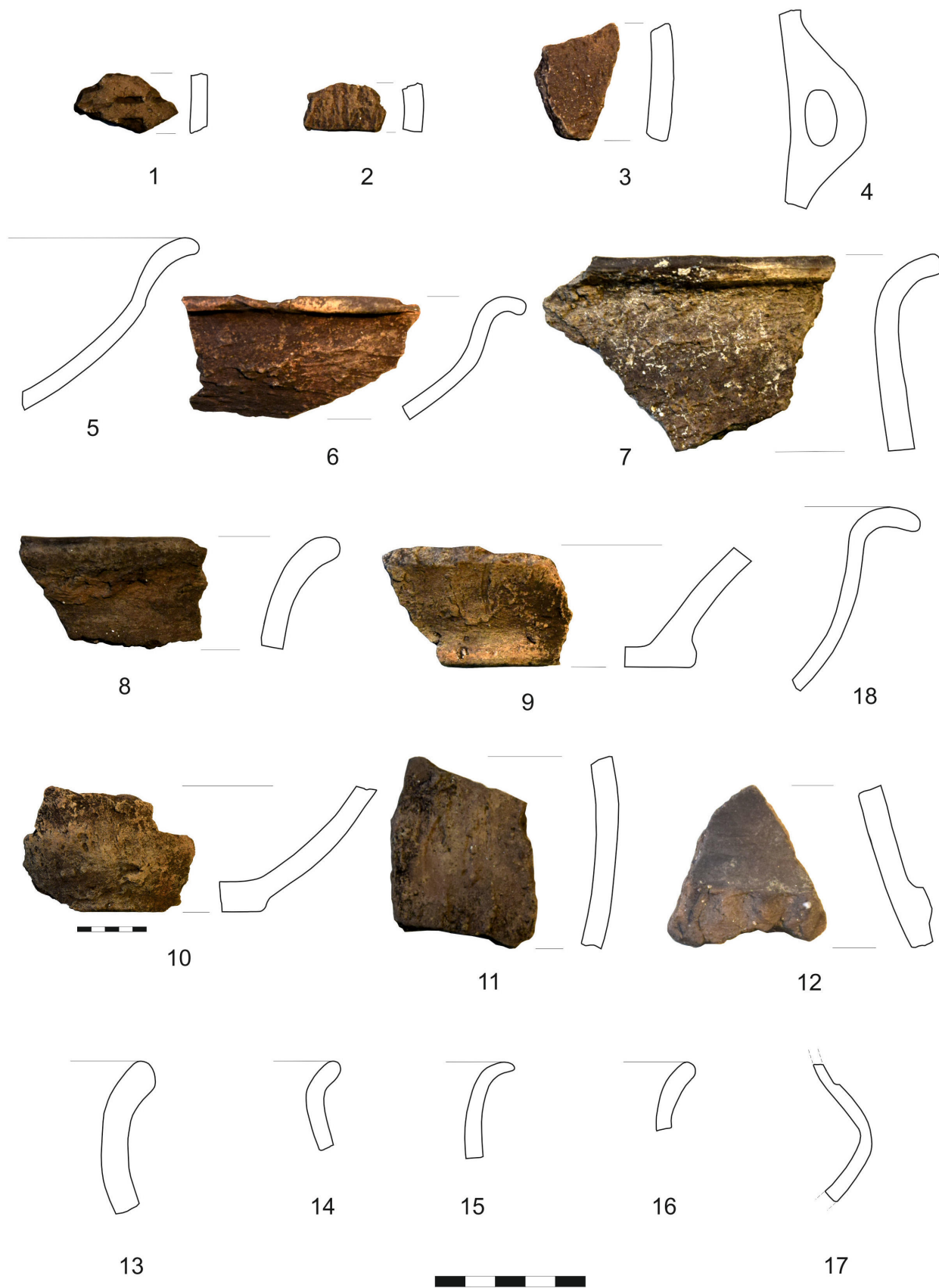
²⁸ Salomé FELD, *Bestattungen mit Pfederdegesshirr- und Waffenbeigabe des 8.–6. Jahrhunderts v. Ch. zwischen Dnestr und Dnepr*, Hamburg 1997, s. 88; Carola METZNER-NEBELSICK, *Der „Thrako-Kimmerische“ Formkreis aus der Sicht der Urnenfelder- und Hallstattzeit im südöstlichen Pannonien*, *Vorgeschichtliche Forschungen* 23, Rahden/Westf. 2002, s. 434–435, 438–439; D. STOLZOVÁ – L. ŠULOVÁ, *Nález spirálové náušnice*, s. 359.

²⁹ D. STOLZOVÁ – L. ŠULOVÁ, *Nález spirálové náušnice*, s. 362–363.

³⁰ Jiří HOŠEK – Zdeněk SMRŽ – Alena ŠILHOVÁ, *Sekera s raménky z vrchu Ostrý (k. ú. Březno, okr. Litoměřice) v Českém středohoří*, in: *Archeologické rozhledy* 59, 2007, 336–352.

³¹ Zdeněk SMRŽ – Jan BLAŽEK, *Nález bronzových srpů z hory Kletečná (706 m n. m.) v Českém středohoří*, in: *Archeologické rozhledy* 54, s. 791–810.

³² Milan ZÁPOTOCKÝ, *K významu Labe jako spojovací a dopravní cesty*, in: *Památky archeologické* 60, 1969, s. 344; Z. SMRŽ – J. BLAŽEK, *Nález bronzových srpů*, s. 798.

9) Lhota, k.ú. Kocourov. Výběr nálezů ze záchranného archeologického výzkumu. 1-18 keramika.

koňského postroje. Mezi archeologickými nálezy se objevují shodné artefakty, které jsou interpretovány oběma uvedenými způsoby. Mlaty podobného tvaru známe např. z Milínova-Lopaty na Plzeňsku – lokality eneolitické chamské kultury.³³ Jako příklad rámcově obdobného tvaru, který je však interpretován jako postranice udidla, zmiňme nálezy z doby bronzové, např. z Brna-Obřan nebo Otaslavic.³⁴ Uvedené příklady naznačují, že popisovaný artefakt z vrchu Lhota nelze jednoznačně interpretovat.

Spona odevzdaná do archeologické podsbírký Podřípského muzea (inv. č. A 621) panem Mikynou (**obr. 10:7**) je železnou sponou se samostřílovou konstrukcí vinutí, vnitřní tětvou a obloukovitě klenutým lučikem obdélného průřezu. Spona typologicky náleží k samostřílovým sponám s obdélníkovitou nožkou, které jsou v Čechách rozšířeny ve stupni Ř C3, odpovídajícímu zhruba 4. století po Kr.³⁵ Spona však velmi pravděpodobně nesouvisí s osídlením vrcholové plošiny kopce, neboť dle výpovědi dárce byla nalezena na jižní straně kopce, v místě, kde jeho svah přechází do okolní roviny. Tento předpoklad se zdá potvrzovat rovněž skutečnost, že keramický materiál z doby římské prozatím nebyl v nálezech z vrcholové plošiny registrován.

VÝSLEDKY VÝZKUMU A ZÁVĚR

Archeologický výzkum realizovaný na vrcholové plošině kopce Lhota na katastru obce Kocourov přinesl zejména následující zjištění:

- a) Na základě prvních pozorování po nahlášení narušení lokality bylo zvažováno, že velké fragmenty pravěké keramiky v největších dvou ilegálních výkopech pod jižní hranou vrcholové plošiny mohou pocházet z rozbitých nádob, v nichž byl uložen hypotetický depot bronzových předmětů, které se staly kořistí ilegálních hledačů. Tato varianta by tak předpokládala pouze časově omezené antropogenní aktivity na lokalitě. Nálezy ze sondy I–IV ale ukazují, že pravěké souvrství se rozkládá na více místech vrcholové plošiny. To jednoznačně indikuje rozsáhlejší a snad také dlouhodobější aktivity během zjištěných prehistorických období. Jinými slovy potvrzuje to předpoklad, že se jedná o regulérní výšinnou dlouhodoběji využívanou lokalitu, nikoliv polohu s jednorázovou antropogenní aktivitou.
- b) Zlomky mazanice ze sondy II, III a IV indikují přítomnost kůlových obydlí na lokalitě, což koresponduje s výše uvedeným předpokladem dlouhodobějšího osídlení.
- c) Podle prvotního posouzení nalezené prehistorické keramiky ze sondy I–IV lze uvažovat o náznacích osídlení vrcholové plošiny v eneolitu a mladší, resp. starší době bronzové.

Největší počet keramických zlomků, včetně signifikantních tvarů, dokládá výrazné osídlení v době mladé únětické kultury, snad s přesahem do období středobronzové mohylové kultury. Lokalita tedy byla osídlena ve starší a snad také střední době bronzové.

- d) Keramika únětické kultury v sondě III byla obsažena v stratigrafické jednotce přímo navazující na čedičové podloží. Nelze tedy vyloučit, že v místě sondy III se původně nalézalo suťové pole, které bylo zanášeno až v souvislosti s antropogenní činností na vrcholové plošině.
- e) Zlomky keramiky ze sondy III byly v porovnání s materiálem ze dvou předchozích sond zdaleka největší. Tato situace indikuje domněnku ohledně záměrného odstraňování větších střepů z prostoru sídlení na vrcholové plošině k jejím okrajům nebo přímo na okolní svahu.
- f) Na lokalitě nebyly zjištěny vizuálním pozorováním zbytky jakéhokoli opevnění. Prozatím samozřejmě nelze vyloučit existenci např. palisádového plotu, bez nadzemního valu.
- g) Nicméně je nutno připomenout, že lokalita je ze tří stran velmi efektivně chráněna suťovými poli.
- h) Suťová pole znemožňují rychlejší pohyb po svahu, resp. umožňují hypotetickým obráncům případný pohyb nepříteli po svahu jasně lokalizovat. Nelze tedy vyloučit, že tento přírodní fenomén byl obyvateli vrcholové plošiny využíván jako jakýsi fortifikační prvek. Je nutno rovněž uvést, že topografický charakter kopce Lhota vyloženě předpokládá prehistorické osídlení, neboť přesto, že je lokalita v současnosti pokryta lesem, je z ní výhled na celou okolní oblast v radiu několika kilometrů, který umožňuje velmi efektivní kontrolu krajiny pro případ kritického ohrožení apod.

Objevení nové výšinné lokality s náznaky osídlení během eneolitu a mladší, resp. pozdní doby bronzové a s velmi výrazným osídlením mladší fáze starší doby bronzové, snad s přesahem do střední doby bronzové, je významným přírůstkem k problematice únětických výšinných lokalit na Litoměřicku a Roudnicku. K nárůstu počtu těchto lokalit došlo zejména v devadesátých letech a po roce 2000. V roce 1993 odkryli Oldřich Kotyza a Jan Blažek³⁶ několik sídlištních únětických objektů na výrazné ostrožně jménem „Kozí horka“ v těsné blízkosti Brozan nad Ohří. Tato poloha, která navazuje na okolní terén ze západu, z jihu je oddělena povlovným svahem a ze severu svahem poněkud ostřejším, je pro sídlení velmi vhodným místem. Její využití ve starší době bronzové (avšak i v jiných pravěkých obdobích) je tak poměrně logické, uvážíme-li i blízkost toku Ohře, který je vzdálen asi 900 m východním, resp. jihovýchodním směrem. Obyvatelé této ostrožny tak mohli bez potíží kontrolovat pohyb po řece, případně být účastni obchodní výměny apod.

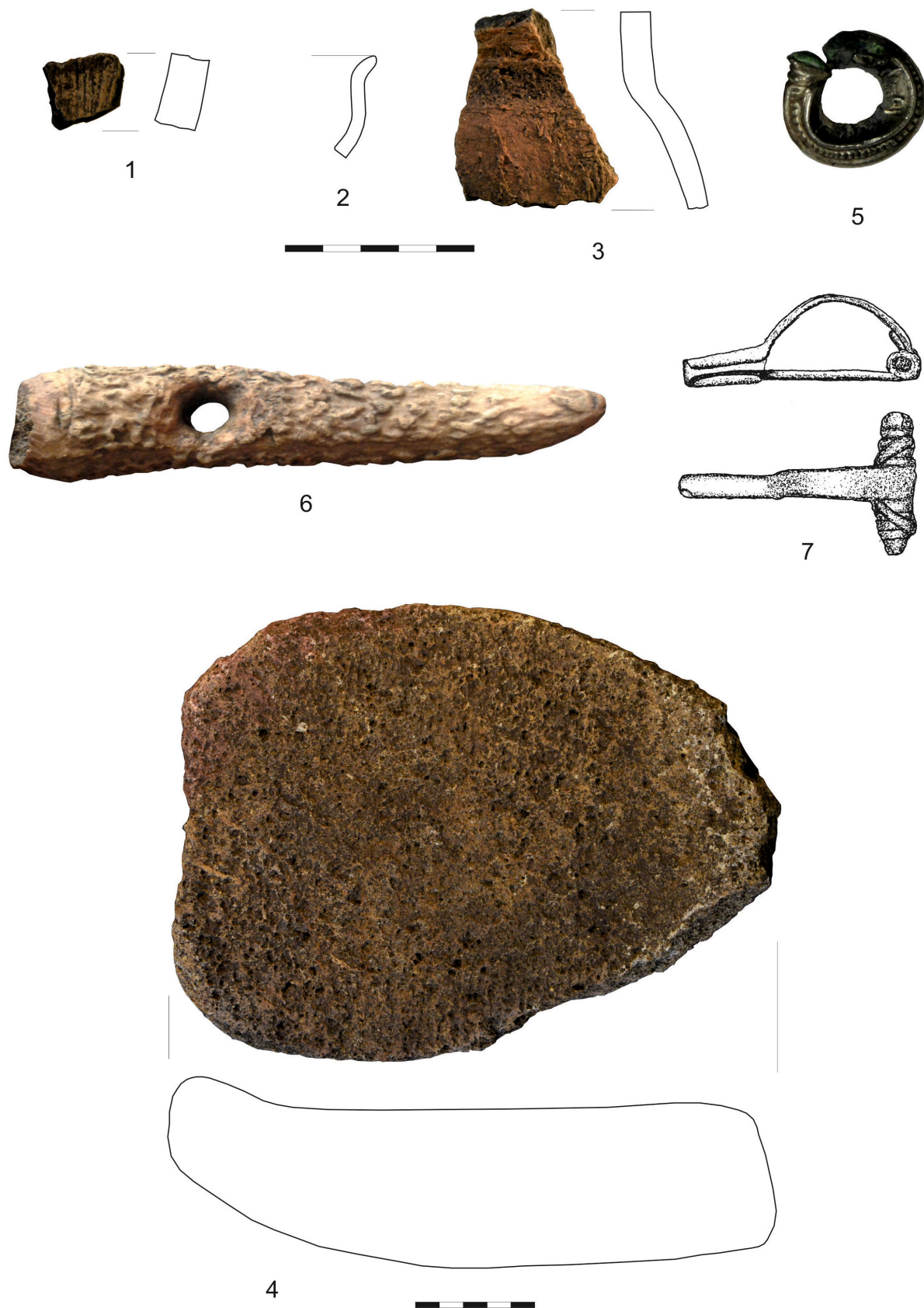
Podobnou lokací je i polykulturní výšinné sídliště Slavín v jižní části města Roudnice nad Labem. I zde byla dokumentována přítomnost únětického osídlení, dokládající využití

³³ E. NEUSTUPNÝ a kol., *Archeologie pravěkých Čech* 4, obr. 38:5.

³⁴ Zuzana MIROVÁ, *Kůň v době bronzové, halštatské a laténské na Moravě*, magisterská diplomová práce, Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2019, obr. 43:4, 23.

³⁵ Vladimír SALAČ a kol., *Archeologie pravěkých Čech* 8. Doba římská a stěhování národů, Praha 2008, s. 135, obr. 80:21–25.

³⁶ O. KOTYZA, *Archeologické výzkumy a nálezy litoměřického muzea*, s. 51.

10) Lhota, k.ú. Kocourov. Výběr nálezů ze záchranného archeologického výzkumu (1–4) a nálezů získaných na lokalitě dřívě (5–7). 1–3 keramika, 4 – kámen, 5 – bronz pravděpodobně v kombinaci se slitinou zlata a stříbra (bez měřítka), 6 – parohovina (bez měřítka), 7 – železo.

polohy ve starší době bronzové.³⁷ V nedávné době byl navíc v těsné blízkosti polohy odkryt únětický masový hrob nalezený v Podluské ulici v roce 2014 (nepublikováno). Konečně během stavby roudnického silničního obchvatu v letech 2019–2020 bylo v těsné blízkosti Slavína nalezeno malé pohřebiště únětické kultury. I v tomto případě se poloha nachází ve vzdálenosti ca 1 km od říčního toku – řeky Labe (nepublikováno).

Únětické antropogenní aktivity byly zjištěny také v letech 2007–2008 při archeologickém výzkumu výšinné lokality Sovice, severozápadně od Roudnice nad Labem.³⁸ Tato poloha je unikátní svým výhledem, kdy je za dobré viditelnosti možné dohlédnout od hřebenů Krkonoš po Klínovec – nejvyšší horu Krušných hor. Je tedy nanejvýš pravděpodobné, že obyvatelé této polohy disponovali významnou možností efektivně kontrolovat pohyb v bližším i vzdálenějším okolí a stejně tak mohli monitorovat pohyb po řece Labi, která protéká cca 1 km jižně od vrchu.

Je třeba zdůraznit, že vrch Lhota s doloženým starobronzovým osídlením se od morfologie tří výše zmíněných lokalit dosti odlišuje. Jejich nadmořská výška se pohybuje mezi dvěma a třemi sty metry nad mořem. Nejvyšší z nich je Sovice s 278 metry nadmořské výšky. Naproti tomu vrch Lhota se svým 571 metrem nadmořské výšky je výrazným kuželovitým kopcem pokrytým suťovými poli, čímž se zřetelně odlišuje od mírných pahorků či terénních hran, na nichž se nalézají tři zmíněná sídliště. Není rovněž situován v blízkosti žádného významnějšího vodního toku, na druhou stranu potřeba zásobování vodou zde mohla být řešena z nedalekých pramenišť, která se nacházejí na severozápadním úbočí kopce. Je otázkou, zdali odlišná geomorfologie těchto tří lokalit a osídlení na vrchu Lhota neindikuje rovněž zdejší specifickou funkci, jako např. strážní místo, případně místo, kde byly realizovány kultovní praktiky apod. Nicméně podobné úvahy nelze za současného stavu výzkumu zdejšího osídlení ani vyvrátit ani potvrdit.

V závěru předkládaného příspěvku připomeňme, že kromě výsledků záchranného archeologického výzkumu z roku 2019 přinesl také informace o některých starších dosud nepublikovaných nálezech. Nejedná se však o všechny nálezy či soubory artefaktů, které jsou z této polohy k dispozici (viz úvod). Stejně tak tento příspěvek nezahrnul výsledky archeobotanických a osteologických analýz materiálu z archeologického výzkumu. Zcela kompletní výsledky provedeného výzkumu i vyhodnocení veškerých archeologických nálezů, které byly na této lokalitě získány amatéry, budou obsaženy ve studii věnované několika výšinným lokalitám z Českého středohoří i bližšího okolí, která je v současnosti připravována kolektivem severočeských badatelů.

³⁷ Milan ZÁPOTOCKÝ, *Pravěká výšinná sídliště a hradiště na Litoměřicku (2. část)*, in: *Archeologické rozhledy* 41, 1989, s. 533; Martin TREFNÝ, *Pravěké nálezy z území města Roudnice n. L.*, in: *Podřipský muzejník* 1, 2005, s. 11.

³⁸ Martin TREFNÝ – Luboš CHROUSTOVSKÝ – Oldřich KOTYZA a kol., *Polykulturní výšinné sídliště na vrchu Sovice u Vetlé na Podřipsku, Výsledky archeologického výzkumu z let 2007–2008*, Plzeň 2010.